

ხალხური დღესასწაულის
ტრანსფორმაცია ეთნიკური იდენტობის
მარკერად (მარიობა თურქეთში)

THE TRANSFORMATION OF FOLK FESTIVAL INTO
ETHNIC IDENTITY MARKER (MARIOBA IN TURKEY)

როზეტა გუჯეჯიანი

Rozeta Gujejiani

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართველები თურქეთში, იმერხევი,
ბოლაზქოი, მარიობა, ტრადიციის ტრანსფორმაცია

Keywords: Georgians in Turkey, Imerkhevi, Bogazkoy, Marioba,
transformation of tradition

ხალხური დღესასწაული „მარიობა“, რომელიც საფუძვლით ღვთისმშობლის მიძინების საეკლესიო დღესასწაულიდან მომდინარეა, ჯერ კიდევ გვხვდება თურქეთის ქართულ დასახლებებში.

მიუხედავად იმისა, რომ დღეობა ტრანსფორმირებულია და დაკარგული აქვს რელიგიური შინაარსი, იგი, როგორც ქართული ხალხური დღეობა, გვევლინება თურქეთის ქართველთა ტრადიციული კულტურის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტად. თურქეთის ქართველთათვის „მარიობა“ წარმოადგენს ეთნიკური იდენტობის ერთ-ერთ თვალსაჩინო ნიშანს.

„მარიობა“ შემოინახეს როგორც ტაო-კლარჯეთის ავტოქტონმა ქართველებმა (თანამედროვე ართვინისა და არზრუმის რეგიონები), ისე XIX საუკუნის ბოლო ოცნლეულიდან ოსმალეთის ცენტრალურ და შავიზღვისპირეთის მხარეებში გადასახლებულ ქართველთა შთამომავლებმაც თავიანთ კომპაქტურ დასახლებებში (მარმარილოს ზღვისა და შავიზღვისპირეთის რეგიონები).

„მარიობას“ აღნიშნავენ ზაფხულობით. ზოგიერთ სოფელში მას იხსენიებენ პარალელური სახელით „შუამთობა“.

ტერმინი და დღეობა „მარიობა“ შემონახულია მთელ იმერხევში, ზემო მაჭახელში, დევსქელისა და ბაგინისწყლის ხეობებში, შუახევში, ხებასა და მარადიდში, კატაფხიას ხეობაში, მურღულის ხეობაში, ორჯის, თხილაძის, ქართლას თემებში, პარხლისწყლის ხეობის ქართულ სოფლებში და სხვ.

XX საუკუნის 60-იან წლებში იმერხეველ ქართველთა ერთი ჯგუფი დასახლებულა სამსუნის მხარეში, მაგრამ ვერ შეჰგუებიან იქაურობას და დაუწყიათ ახალი სამოსახლოს ძებნა. მოსწონებიან ბურსის რეგიონის ქარაჯაბეის რაიონის ერთ-ერთი სამეურნეო ბაზა. ამის შემდეგ დაუწყიათ პროპაგანდა იმერხევის სოფლებში, შეუკრებიან გადასახლების მსურველი ოჯახები და ერთობლივი თანხებით უყიდიათ სამეურნეო ბაზების ერთი ნაწილი. 70-იან წლებში უკვე გაუშენებიათ ქართული სოფელი. სოფელს ბოღაზქოი ჰქვია.

სოფელს, ფაქტობრივად, დაბის სახე აქვს. დღეისათვის იქ 130 კომლი სახლობს და მათგან 90 კომლი ქართველია, 450 მუდმივი მცხოვრებია, ზაფხულში კი მოსახლეობის რაოდენობა მკვეთრად იზრდება. ქართველებთან ერთად აქ სახლობენ ტრაპიზონის მხარიდან გადმოსახლებულნი, რომლებიც თავიანთ იდენტობას აღნიშნავენ ტერმინით „რუმი“ (პონტოელნი), არის ხუთიოდე თურქული ოჯახიც.

ოცდამეერთე საუკუნის დასაწყისამდე სოფლის სამეურნო ყოფის მთავარ საძირკველს ქმნიდა მესაქონლეობა და მემინდვრეობა. აქ 70-იან წლებშივე ჩამოყალიბდა „ბაირამობისათვის“ შესაწირავი ზვარაკის („ყურბან“) გამოზრდის სამეურნეო ბაზა, რომელმაც სახელი გაითქვა მთელ რეგიონში. მესაქონლეობის განვითარებას ხელს უწყობდა იმერხეველთა ტრადიციული გამოცდილება ამ დარგისა და ადგილზე არსებული ვრცელი საძოვრები. ამავე დროს, იმერხეველებმა ახალ დასახლებაშიც დანერგეს ცოდნა ტრადიციული ქართული მემინდვრეობისა, მეხილეობისა, მებოსტნეობისა. სოფელი მოღონიერდა და ერთ-ერთ შეძლებულ პუნქტად მიიჩნეოდა ბურსის რეგიონში. ამან საშუალება მისცა ქართველებს, რომ უმაღლესი გაანთლება მიეცათ შვილებისათვის. თითქმის ყველა ოჯახის მეორე თაობამ უკვე უმაღლესი ცოდნა შეიძინა.

XXI საუკუნის დასაწყისიდან გაძლიერდა შიდა მიგრაციული პროცესი, ახალგაზრდობის დიდი ნაწილი გადასახლდა ქალაქად. დაიხურა სკოლაც. ჩვენი დროისათვის ბოლაზქოიში მუდმივად ცხოვრობენ პენსიონერები, ხოლო ზაფხულობით იქაურობა ახალგაზრდებითა და ბავშვებითაც ივსება.

ქართველთა უფროსმა თაობამ, ცხადია, იცის ქართული. დედაენაზე მეტყველებს შუახნის მოსახლეობის დიდი ნაწილიც. ახალგაზრდათა შორის დედაენის მცოდნე შედარებით ნაკლებია. მიუხედავად ამისა, ყველა ამაყად აფიქსირებს საკუთარ ეთნიკურობას – ქართველობას. ამ სოფლიდანაა მწერალი ეშრეფ ილმაზი (მახარაძე).

შექმნილია ქართული სათვისტომო – ბოლაზქოის ქართველთა ასოციაცია (ხელმძღვანელი: დოდან ილმაზ-მახა-

რადე). ჰყავთ ქართული ხალხური ანსამბლი. ამ ასოციაციის თაოსნობით ბოლო წლების განმავლობაში მასშტაბურად აღინიშნება დღეობა „მარიობა“. დღეობას მიეცა ერთგვარი ფესტივალის სახე. დღეობის სამზადისში ჩართულია ყველა ქართული ოჯახი.

დღეობის ფორმატი:

ქალაქად მყოფნი შვებულების თარიღს ამთხვევენ „მარიობის“ დროს და ოჯახებიანად ჩამოდიან სოფელში. მოსახლეობა საგულდაგულოდ ანესრიგებს ღია ცის ქვეშ არსებულ სასოფლო მოედანს, აწყობენ სცენას, ამზადებენ ტრადიციულ იმერხეულ საკვებს (გნსაკუთრებით აღსანიშნავია ქადათა მრავალფეროვნება), ქალები იმოსებიან იმერხეული სამოსით. დღეობის საპატიო სტუმრები არიან საქართველოს საელჩოსა და საკონსულოს, ადგილობრივი მმართველობის, სხვა ქართული ასოციაციების წარმომადგენლები, აგრეთვე, საქართველოდან სპეციალურად ამ დღეობის სანახავად ჩამოსულნი და სხვ.

დღეობა იწყება საღამოს. სცენიდან ულოცავენ მოსახლეობას ამ დღეს ორგანიზატორები, ადგილობრივი მმართველობისა და ჩვენი დიპლომატიური სამსახურების წარმომადგენლები. იმართება კონცერტი – წარმომადგენენ ქართულ ხალხურ ცეკვებს, მღერიან ქართულ სიმღერებს, იგონებენ გარდაცვლილ თანასოფლელებს, კონტეინერებით ჩამოარიგებენ ტრადიციულ იმერხეულ პურს, ქაღებს, მაწონს და სხვ.

დღეობის ამჟამინდელ ფორმატს, ცხადია, სრულიად ახლებური იერი აქვს და იგი განსხვავდება იმერხევის მთებში („თა“) გამართული „მარიობისაგან“. დაკარგულია ამ დღეობის თანმხლები ტრადიციული ქართული ხალხური საკარნავალო რიტუალებიც.

მიუხედავად სრულიად ახლებური ფორმატისა, ბოლაშქოის „მარიობა“ გვევლინება ადგილობრივ ქართველთა ქართული იდენტობის მნიშვნელოვან გამოხატულებად. სწორედ ამ კუთხით ვლინდება მისი განსაკუთრებული არსი და დანიშნულება.

ლიტერატურა:

გუჯეიანი რ. (2021). ქართული ხალხური საკარნავალო რიტუალები თურქეთის რესპუბლიკის ეთნიკურ ქართველთა შორის, – მასალები საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის, 2, (28), ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის საქართველოს ეთნოლოგიის განყოფილება. ეძღვნება ჯულიეტა რუხაძის დაბადებიდან 100 წლისთავს. „მერიდიანი“, თბ.

Gujejani R. (2016). The Ways to Maintain the Ethnic Identity: Folk Festivals of Georgians in Artvini Region (the Republic of Turkey), – “Fundamentalism. Ethnographies on Minorities, Discrimination and Transnationalism”, Marcello Mollica (ed.) LIT Verlag Zurich 2016, Fribourg Studies in Social Anthropology, Band 44.

გუჯეიანი რ. (2014). ეთნიკურ ქართველთა ტრადიციული სულიერი კულტურის ისტორიიდან –შავშეთ-იმერხევი, – კრ., გივი წულაია 80, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველოს ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი, თბ.

გუჯეიანი რ. (2015). ქართული ხალხური დღესასწაულები ართვინის რეგიონის (თურქეთის რესპუბლიკა) ეთნიკურ ქართველთა შორის (ძველით ახალი წელი, შუამთობა, მარიობა) – კრ. ტრადიციული რელიგიური სისტემა და თანამედროვეობა, თბ., გვ., 93-113.

The folk holiday “Marioba”, which originates from the church holiday of the Assumption of the Virgin Mary, is still carried out in Georgian settlements in Turkey.

Although the holiday has been transformed and has lost its religious content, as a Georgian folk day, it is one of the most important facts in the traditional culture of Georgians in Turkey. For Georgians in Turkey “Marioba” is one of the most visible signs of ethnic identity.

“Marioba” was preserved both by the autochthonous Georgians of Tao-Klarjeti (modern Artvin and Arzrum regions) and by the descendants of Georgians who migrated to the central regions of the Black Sea within the Ottoman Empire in the last two decades of the 19th century and established the compact settlements there (Marmara Sea and Black Sea region).

“Marioba” is celebrated in summer. In some villages it is referred by the parallel name “Shuamtoba”.

The term and holiday “Marioba” is preserved throughout Imerkhevi, Zemo Machakheli, Devskeli and Baginistskali gorges, Shuakhevi, Kheba and Maradidi, Katapkhia gorge, Murghuli gorge, Orji, Tkhilladze, Kartla communities, Georgian villages of Parkhlists-kali gorge and others.

In the 60s of the XX century, a group of Georgians from Imerkhevi moved to Samsun region, but they could not get used to it and started looking for a new place. They choose one of the agricultural areas of Karajabei district of Bursa region. After that, they initiated propaganda in the villages of Imerkhevi, gathered families wishing to relocate and bought a part of the agricultural lands with joint funds. A Georgian village was built in the 70s. The village is called Boghazkoy. The village, in fact, is bigger than the village. Nowadays 130 households live there and among them 90 households are Georgians, 450 persons are permanent residents, and the population increases sharply in summer. Along with Georgians, there are living people from the Trabzon region who identify themselves as “Rumi” (Pontians), there are about five Turkish families as well.

Until the beginning of the twenty-first century, the main branch of rural agriculture was the cattle breeding and farming. Here in the 70’s has been established the agricultural base for growing Zvaraki (“Kurban”), which was donated to “Bayram”, which made famous the whole region. The development of cattle-breeding was facilitated by the traditional experience of the Imerkhians in this field and presence of the extensive pastures on the site. At the same time, the

Imerkhevians introduced knowledge of traditional Georgian agriculture, fruit growing and horticulture. The village flourished and was considered as one of the wealthiest settlement in the Bursa region. This allowed Georgians to give higher education to their children. The second generation of almost every family is educated in high schools.

Since the beginning of the XXI century, the internal migration process has intensified, a large part of the youth has moved to the cities. The school was also closed. Now the permanent residents of Boghazkoy are mainly the retired people, and only in summer is the village again filled by the youth and children.

The older generation of Georgians obviously know Georgian. A large part of the middle-aged population also speaks their native language. The knowledge of the native language is relatively low among the youth. Nevertheless, everyone is proud of their ethnicity – Georgian. The writer Ashref Ilmaz (Makharadze) is from this village.

There is functioning the Georgian Community – Boghazkoy Georgian Association (Head: Dogan Ilmaz-Makharadze). They founded a Georgian folk ensemble. Under the leadership of this association, Marioba holiday has been widely celebrated in recent years. The holiday has a form of a kind of festival. All Georgian families are involved in the preparation of the day.

The format of the holiday is the following:

The city dwellers are coinciding their vocational time-period with the date of the holiday and come to the village with their families. The population carefully organizes the open-air rural square, sets the stage, prepares traditional Imerkhevian food (especially the variety of kadas), women wear Imerkhevian clothes. The honoured guests are the representatives of the Embassy and Consulate of Georgia, local government, other Georgian associations, as well as those who are coming from Georgia to participate, etc.

The holiday begins in the evening. The organizers of the holiday, representatives of the local government and our diplomatic ser-

vices greet the population from the stage. A concert is held – they present Georgian folk dances, sing Georgian songs, respect the deceased villagers, distribute the traditional Imerkhebian bread, kadas, matsoni, etc. in containers.

The current format of the day, obviously, has a completely new form and it differs from the “Marioba” held in the mountains of Imerkhevi (“Ta”). The traditional Georgian folk carnival rituals accompanying this day are also lost.

Despite the completely new format, Boghazkoy’s “Marioba” appears to be an important expression of the Georgian identity of the local Georgians. This is the special essence and purpose of the holiday.

References:

Gujejiani R. (2021). Georgian folk carnival rituals among the ethnic Georgians of the Republic of Turkey, Materials of Georgian Ethnography 2 (28), Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Institute of History and Ethnology, dedicated to the 100 anniversary of Julietta Rukhadze, Meridiani, Tb.

Gujejiani R. (2016). The Ways to Maintain the Ethnic Identity: Folk Festivals of Georgians in Artvini Region (the Republic of Turkey), – “Fundamentalism. Ethnographies on Minorities, Discrimination and Transnationalism”, Marcello Mollica (ed.) LIT Verlag Zurich 2016, Fribourg Studies in Social Anthropology, Band 44.

Gujejiani R. (2014). From the history of the traditional spiritual culture of Ethnic Georgians – Shavshet-Imerkhevi, volume Givi Tsulaia 80, Sokhumi State university, Institute of Georgian History and Ethnology, Tb.

Gujejiani R. (2015). Georgian Folk Festivals (Old New Year, Shuamtoba, Marioba) of ethnic Georgians in Artvin Region (Republic of Turkey), vol. traditional religious system and modernity, Tb.